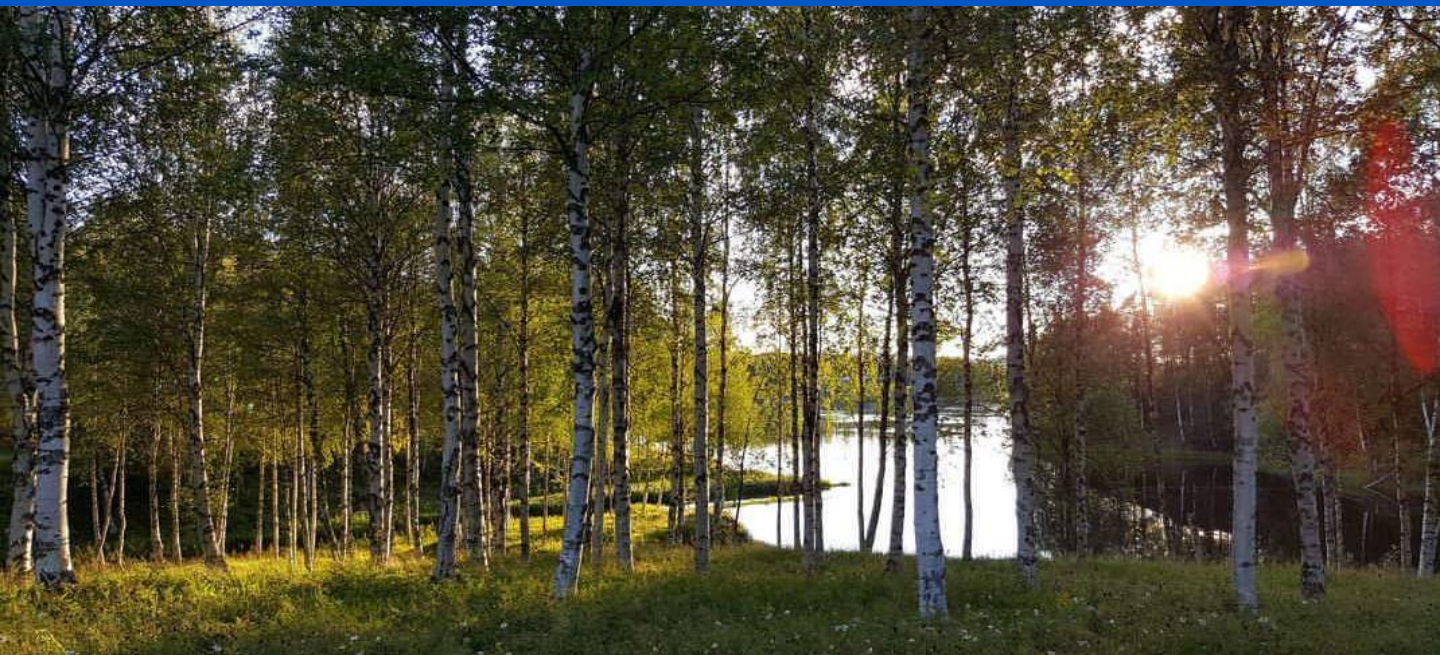

Digital undervisning

Din guide i 7 delar –
fokus på svenska i utlandet på skolnivå

Version 1.0

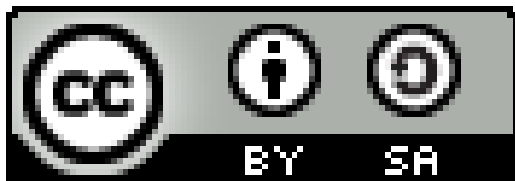
Mars 2020

SMUL (Svenska som Modersmål UtomLands) www.svenskautomlands.org

Monica Bravo Granström www.monocabg.com

Omslagsbild Luleälven © Monica Bravo Granström

Vi tackar Eva Onn på Europaskolan i Frankfurt (Tyskland) och Anette Ryan och hennes kollegor på Svenska skolan i Melbourne (Australien) för input till de praktiska delarna.

[Creative Commons erkännande, dela lika](#) innebär att du kan använda, sprida, göra om, modifiera och bygga vidare, samt skapa nya verk utifrån detta verk, så länge du anger upphovsman. Om du skapar nya verk utifrån detta verk så ska dessa verk spridas och licensieras med samma licens, alltså nya verk ska spridas under samma villkor.

Inledning

Vi har tagit fram den här guiden om digital undervisning för att stötta dig som undervisar i svenska på skolnivå i utlandet. De senaste veckorna har COVID-19-pandemin drastiskt ändrat villkoren för svenskundervisning - mitt under pågående skolår. Plötsligt behöver lärare vara kunniga i digitala verktyg för att kunna skapa en fungerande undervisning via nätet. Guiden är avsedd att vara ett stöd i denna process, och omfattar grundläggande moment som lärare behöver för att nu planera delar av eller hela sin undervisning via internet.

Guiden är uppdelad i sju delar som beskriver det du behöver känna till för att lägga upp en väl fungerande undervisning på nätet:

1. Teorier om lärande och forskning om digital undervisning
2. Digital kompetens
3. Tekniska förutsättningar
4. Verktyg
5. Att planera och strukturera undervisningen
6. Att genomföra undervisningen
7. Att tänka på

Om författaren

Den här guiden är publicerad av organisationen Svenska som Modersmål UtomLands (SMUL).

Monica Bravo Granström har skrivit guiden. Hon är svensk flerspråkighetsexpert, del av SMUL:s styrgrupp och författare av boken "I love svenska". Hon föreläser om flerspråkighet och språkundervisning och hur man kan använda sig av digitala verktyg för det syftet.

Monica är utlandssvensk sedan nästan 20 år tillbaka och förstår utmaningen i att förmedla svenskundervisning till barn och tonåringar utomlands.

Monica är van att kommunicera och arbeta digitalt, både privat och professionellt. Till vardags är hon avdelningschef för fortbildning på *Pädagogische Hochschule Weingarten*, Tyskland, med fokus på digital undervisning och flerspråkighet. Hon undervisar även i svenska vid olika tyska högskolor, och doktorerade 2019 i pedagogik med en internationell jämförelse med fokus på läsning i flerspråkiga klassrumsmiljöer.

Teorier och forskning om digital undervisning

Idag finns det teorier och forskning om allt, så även om digital undervisning. Måste man då kunna allt? Självklart inte. Det kan dock vara bra att ha en grundidé om vilka **teorier om lärande** det finns och vad forskningen säger om digital undervisning.

Våra tankar om hur vi lär oss påverkar vår undervisning. Om ens tankar stödjer idéerna inom s.k. "behaviorism" tror en del att endast den yttre miljön är viktig för inläringen. Detta stöds dock inte av forskningen; inläring är istället ett samspel av inre och yttre faktorer.

Se rutan nedan för en kortfattad översikt över några teorier.

Lär dig mer om läranden med materialet nedan:

- [Lärande – en introduktion till perspektiv och metaforer](#) av Roger Säljö
- Youtube-filmen [Lärandeteori](#) av Lotta Jons.

Lärandeteorier (olika perspektiv/traditioner under olika perioder), t.ex.:

- *behaviorism*: biologisk grund för lärande, oberoende av kontext
- *kognitivism*: människors förnuft och kognitiva förmåga
- *pragmatism*: kontext och omgivande samhälle sammanflätet, "learning by doing"
- *sociokulturellt perspektiv*: poängterar interaktioner; skillnad information och kunskap

När det gäller digital undervisning så visar t.ex. en norsk studie om skola och digitalisering (Morgan K, Morgan M, Johansson L & Ruud E, 2016) att **digitaliseringen har små, men positiva, effekter på lärandet**. Studien är en genomgång av 30 tidigare studier och den bekräftar också att det är lärarens förmåga att planera, strukturera och leda undervisningen som ger positivt resultat.

En dator kan inte ersätta en lärare, all forskning på området betonar **vikten av lärarledd undervisning**. Ensamarbete vid datorn påverkar elevernas resultat negativt. Därför behövs en medveten och strukturerad pedagogik, även om digitala läromedel kan ge möjligheter till adaptiv och individanpassad undervisning.

Det räcker alltså inte att föra in digitala verktyg i undervisningen för att motivera eleverna. Bra digitala verktyg med kreativ lärare behövs för att skapa variation i undervisningen. **Multimodualitet** (när olika uttrycksformer, som t.ex. text, ljud, bild och rörlig bild samverkar) kan berika undervisningen, men behöver naturligtvis en struktur.

Digital kompetens

Digital kompetens i läroplanen

Den här guiden skrevs i mars 2020 under krisen med COVID-19-pandemin, då många lärare plötsligt tvingades lägga om sin undervisning digitalt. Ett bra sätt att börja är att läsa om vad som gäller i läroplanen i undervisningslandet. Merparten av läroplaner i de flesta länder idag har med digital kompetens som moment, men det kan skilja sig åt hur man rekommenderar att den utförs. I Sverige ändrades läroplanen i juli 2018 genom att programmering infördes som tydligt inslag i flera ämnen i grundskolan. Läroplanen beskriver även hur eleverna ska bli stärkta i sin källkritiska förmåga och kunna arbeta med digitala texter, medier och verktyg.

Den här guiden riktar sig till personer som undervisar i **svenska på skolnivå utomlands**. I kursplanen för **kompletterande svenska i utlandet** finns digital kompetens ännu inte uttryckligen med, men det ingår innehåll som med fördel kan omsättas digitalt, t.ex. "Att lyssna och återberätta på svenska i olika samtalssituationer". Detta kan ske genom att eleven lyssnar på material från Sverige på nätet och sedan spelar in en berättelse via t.ex. en app till läraren.

Vad är digital undervisning?

Digital undervisning kan vara många olika saker. Förmodligen använder du dig redan av ett flertal medier när du undervisar. På sidan 6 pratar vi om **multimodualitet** (när olika uttrycksformer, som t.ex. text, ljud, bild och rörlig bild samverkar) vilket kan berika undervisningen.

I Sverige skiljer man idag på distansundervisning och fjärrundervisning. *Fjärrundervisning* är där **interaktiv** och sker i **realtid** genom olika digitala verktyg (detta regleras i Sveriges skolförfattningar sedan den 1 juli 2015). *Distansundervisning* kan vara såväl analog som digital. Elever och lärare är **oftast åtskilda**, men kan arbeta tillsammans i realtid eller t.ex. med uppgifter som ska göras inom utsatt tid (ofta används gemensamma digitala ytor som delade dokument, videosamtal och chattar). Läs mer på Skolverkets [hemsida](#).

I den här guiden avses med digital undervisning en undervisning som går i riktning distansundervisning, men där elever och lärare **inte** oftast är åtskilda utan **interaktivt** samarbete sker, men inte alltid i realtid (synkront).

Digital kompetens för lärare

Vilken digital kompetens behöver då du som lärare? Det är naturligtvis olika beroende på ämne. EU har tagit fram [ett självtest](#) som du kan göra för att reflektera över din egen **kompetens**.

Skolverket har mycket bra material för utveckling av den egna undervisningen. Inom **Läslyftet** kan du t.ex. se på ett avsnitt om [design av undervisning](#).

Här nämns även **TPACK** (Technological, Pedagogical and Content Knowledge), en modell som kan användas för att förstå och utforma en undervisning där användningen av digitala redskap integreras med ämnesinnehåll och didaktik.

SAMR-modellen (Substitution, Augmentation, Modification och Redefinition) tar upp hur lärande med digitala verktyg kan ske på olika nivåer och kan användas för reflektion kring digitala verktyg, se det "[padagogiska hjulet](#)". Den ska dock inte tolkas som att digitala verktyg automatiskt leder till ökat elevresultat.

Tekniska förutsättningar

När du ska genomföra undervisning online behöver du först tänka på det tekniska. Behöver du och dina elever följande och i så fall, finns det tillgängligt?

- tillgång till internet
- mikrofon och headset

Tänk på att ljudnivån omkring dig ska vara låg och att sol direkt på skärmen är inte speciellt bra.

En annan sak att fundera på: har eleverna **mobil, surfplatta eller dator? Android eller iOS?** Kontrollera att de verktyg du använder fungerar för alla system som används av eleverna.

Verktyg

Du behöver olika ”verktyg” för undervisningen. Först och främst behöver du ett verktyg för **digitala möten**. Det finns många, i olika prisklasser, allt från gratis till dyra alternativ. Några exempel på **verktyg för videosamtal**: [Adobe Connect](#), [Zoom](#), [Skype](#), [Google Meet](#), och [Microsoft Teams](#).

Se vad som passar just för er skola utifrån pris och funktioner. Detta kan skilja sig från land till land.

En **lärplattform** för materialdistribution mellan elever och lärare kan också vara bra att ha. Här används ofta [Google Classroom](#), som är gratis för skolor, men även [Moodle](#) har bra alternativ. [Microsoft Teams](#) kan även användas till detta, gratis för skolor. [Seesaw](#) har ett gratis basutbud.

Den digitala tekniken ger ju tillgång till så mycket autentiskt material, text och ljud finns fritt tillgängligt med bara några klick. **E-böcker, radio, musik, filmer** – the sky is the limit!

Bygg också gärna in material från Sverige i undervisningen, inte bara från läromedel.

Inspelningar

Du kan även använda dig av olika inspelningar. Du kan t.ex. spela in dig själv med [Screencast-o-Matic](#) (gratis på nätet), eller använda dig av inspelningar av olika slag av andra personer. Kolla också **YouTube** för video eller musik, osv. Kanske en film om matte på svenska (kanalen *Skargardsmatte*)? Det finns många resurser på webbsidan [Skolresurser](#).

Utanför undervisningen

Utlandssvenska barn har ofta begränsad input av svenska och kan därför behöva tips på vad de kan göra utanför undervisningen. Ge dem **uppgifter** som de ska göra hemma och även olika **länktips** så att de kan hitta sina egna favoriter. Visa dem hur [Quizlet](#) fungerar för glosor t.ex. De kanske vill kolla på serien **Klassen** på [SVT Play](#) för att se hur det är i en svenska skola? Eller testa [Grej of the day](#)?

Verktygstips

Den här guiden är avsedd som hjälp att komma igång, och därför tar vi inte upp alla digitala verktyg. Det finns många bra **översikter**, t.ex. min egen som är anpassad för svenska i utlandet: monicabg.com/hjalpmedel

De flesta andra översikter är framtagna för svenska som andraspråk vid undervisning i Sverige (t.ex. SFI), men många av verktygen passar ju ändå.

Några fler exempel på **översikter** är:

- [Patricia Diaz](#) (lärare i Sverige)
- [Digitala verktyg för litteracitetsundervisning](#) från Nationellt centrum för andraspråk, Stockholms universitet (Ivana Eklund).

Tänk på att eleverna förmodligen har egna digitala verktyg, som t.ex. **ordböcker** på mobilen. Om inte – tipsa dem om några verktyg (se översikterna ovan). De kanske vill ställa om hela mobilen och ha den på svenska? Digital teknik kan stimulera **flerspråkigheten** på många sätt!

Att planera och strukturera undervisningen

Struktur är viktig i all undervisning men när undervisningen sker digitalt är det särskilt viktigt att ha ett strukturerat upplägg. Eftersom det är svårt att improvisera på distans är det viktigt att du som lärare har en tydlig plan för vad som ska ske under lektionen. Annars finns risk att det blir rörigt och eleverna får svårt att veta vad de ska göra.

Tänk på att digitala verktyg inte är ett självändamål. Fundera istället på syftet med olika undervisningsmoment och hur du bäst ska uppnå just detta. Ofta finns det flera syften som kan väga olika tungt vid olika tillfällen. Till det finns det olika verktyg. Fråga dig därför:

- **Vad vill jag uppnå med den här lektionen?**

Sätt sedan upp en **lektionsplanering**. Förslag till en **mall** ges på nästa sida. Du kan även kolla på www.lektion.se för idéer till undervisningen.

Lektionsstruktur - mall

Tid	<i>Tiden för lektionen.</i>
Start	<i>Repetition eller inspiration för ämnet, t.ex. att läsa en text, svara på frågor i en loggbok, titta på en film, högläsning, rita en bild m.m.</i>
Mål	<i>Målet för lektionen.</i>
Frågor	<i>En eller flera frågor som eleverna ska kunna svara på när lektionen är slut.</i>
Innehåll	<i>Skriv kortfattat vad lektionen ska handla om i punktform. Ex. genomgång, titta på film, arbeta i arbetsbok, skriva en text på dator, läsa, grupparbete, m.m.</i> <i>1.</i> <i>2.</i> <i>3.</i>
Exit ticket	<i>Checka av att eleverna har hängt med genom att ställa frågor utifrån lektionens mål.</i>
Slut	<i>Vad har du lärt dig idag? Vad händer nästa lektion?</i>

Lektionsplaneringen bygger på detta från Lärarnas Riksförbund www.lr.se/inspiration/lasa/bloggar/mia-kempe/2018-04-08-tydlig-lektionsstruktur-for-ett-lugnare-klassrum

Du kan naturligtvis även dela in lektionen i mindre delar, utifrån samma eller liknande struktur. Gratisverktyget **LearningDesigner** kan vara ett stöd i arbetet med struktur och upplägg: www.ucl.ac.uk/learning-designer

Förslag på digitala undervisningsmoment, sida 1/2

- **Åk F-3** (*Läsa och skriva, lyssna*)

De yngre: *Arbete med bokstäver*. prata först om bokstaven i det digitala klassrummet (Zoom, osv.): vilka saker har den bokstaven i sig? Dela arbetsblad med en bokstav med eleverna (från lärobok eller eget material). Sedan kan eleverna rita saker med bokstaven och skriva ordet bredvid. Efteråt kan ni prata om de orden som eleverna har hittat.

De äldre: *Vikingatiden*.

Arbeta med material om vikingatiden enligt liknande upplägg, se material t.ex. här:

www.ungafakta.se/kunskapsbanken/vikingar/F-3/

- **Åk 4-6** (*Kultur, natur och samhälle, läsa och skriva, lyssna*) Först ser

eleverna på första avsnittet av UR:s *Geografens testamente* (Tre huvudstäder), ca 20 minuter (kan även vara innan lektionen). Arbeta sedan med arbetsbladet till avsnittet. Om ni vill jobba med alla avsnitt finns det fler idéer på

www.lektion.se. Klassen kan även skriva en text tillsammans online på **Padlet**.

Om
verktyget
ni använder
tillåter det –
dela in
eleverna i
mindre
grupper

Förslag på digitala undervisningsmoment, sida 2/2

- Åk 7-9 (*Läsa och skriva, lyssna*)

Källkritik: Ge eleverna diskussionsfrågor om "vad är en källa?", se t.ex [här](#). De ska sedan titta på filmen [Orka plugga \(UR Play\)](#). Eleverna skriver sedan upp situationer där man bör vara källkritisk (via t.ex. **Padlet**). Diskutera sedan i det digitala klassrummet.

Alla årskurser

Arbeta med den [europeiska språkportfolion](#) för att synliggöra elevernas kunskaper i olika språk. Portfolion är egentligen tänkt för andra språk än svenska, men fungerar även för reflektion kring **elevens egna språk och flerspråkighet**. Eleven kan dels arbeta själv med materialet, eller i grupp. Det finns **planerings- och utvärderingsblad** och för läraren även **lärarhandledning** och **checklistor**. Antingen börjar ni med att prata om vad språk är (via något onlineverktyg) eller så får eleven läsa först. Sedan arbetar ni med materialet och efteråt avslutar ni med en diskussion i det digitala klassrummet (Zoom, osv.).

Förberedelser

- Planera inte in för många aktiviteter på en gång, det tar längre tid digital.
- Även om de flesta verktygen idag är lätta att använda, kan det bli strul första gångerna och en hel del frågor kan uppstå: Hur får man igång kameran? Hur fungerar chat-funktionen? Hur kan man visa sin egen bildskärm? etc.
- Använd dig gärna av program/övningar som eleverna redan känner till, det sparar tid.
- Anslut till mötet i tid, och gärna lite innan.
- Kontrollera att ljud och bild fungerar, och justera inställningar om det behövs.
- Om du ska dela något på skärmen, förbered det i förväg.
- Öva gärna en-två gånger med någon annan innan du sätter igång med första lektionen.

Information till föräldrar och elever

Innan ni startar behöver föräldrar och elever information om vilka verktyg som ska användas. Sedan kan du även skicka ut löpande **veckobrev** med information om vad som ska göras.

Att genomföra undervisningen

- Sätt regler för det digitala klassrummet: Planerar du att prata med eleverna, eller ska de bara lyssna och ställa frågor via chatten? Instruera dem tydligt.
- Titta in i kameran. Du uppfattas som närvarande och engagerad. Sitt inte för nära webbkameran.
- Använd headset så får du en bättre mikrofon. Ljudet spelar stor roll.
- Stäng av din mikrofon om det förekommer störande ljud där du sitter.
- Du kan även ha elevernas mikrofon avstängd som standard och bara den som ska prata aktiveras.
- Använd kroppsspråk. Vinka om du vill ha ordet eller gör tummen upp om någon säger något klokt. Små kommunikativa gester är extra betydelsefulla i digitala möten.

**Eleverna
behöver inte
vara online
hela tiden, ni
kan dela upp
lektionen i
olika delar**

Feedback online

Tänk på att vid undervisning på distans är det svårt att “gå runt i klassrummet” och ge spontan feedback på elevernas arbete. Feedback online tar längre tid, planera in **extra tid**. Det behövs **struktur** för hur och när feedback ska ges och det är viktigt att etablera arbetssätt och kommunikationskanaler.

Att tänka på

Viktigt!

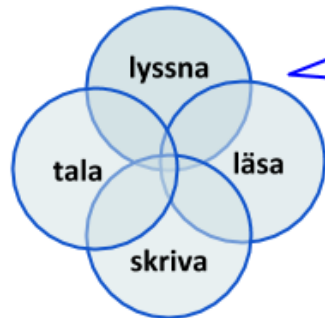
Planera in **olika slags aktiviteter** för att få igång och motivera eleverna, de ska inte bara lyssna. De ska inte heller bara göra saker själva framför datorn, **interaktiva** element, där ni t.ex. pratar om något tillsammans behövs. Särskilt yngre barn behöver små, kortare uppgifter. Det ska **inte** heller vara **för många olika aktiviteter**, det tar tid att växla mellan dem och att förstå hur det fungerar.

Till sist: ställ inte för höga krav på dig själv, utan **våga pröva dig fram!**

Tips!

Digital undervisning för svenska utanför Sverige

Försök få in under varje lektionspass.

1. Läraren visar och förklarar.

2. Eleverna gör enskilt eller i par.

3. Klassen gör tillsammans.

Undervisningens olika faser med interaktion i fokus.

Material från Sverige och svenska hemsidor, flerspråkigt material

Begriplig input

- Visuellt stöd (bilder, filmer, grafiska modeller)
- Anpassad talhastighet, omformuleringar, tankepauser
- Inspelade genomgångar och extra tydliga instruktioner (även muntligt)
- Inlästa texter
- Översättning och flerspråkiga resurser (texter, filmer, inspelningar, ordlistor)

Stöttning för elevernas produktion

- EPA: tänk/skriv Enskilt, samtala i Par (i chatt eller Meet/Teams/Zoom), dela med Alla.
- Formuleringsmallar, meningsstarter, lucktexter, ordlistor
- Stöttande frågor, tankeblad
- Modelltexter och elevexempel (även muntligt)
- Översättningar från annat språk

För elevers arbete på egen hand, tänk på att skapa uppgifter:

- som de kan klara utan hjälp och stöd,
- så eleverna får repetera mycket,
- som innebär att eleverna behöver göra saker bortom skärmen.

- läsa och lyssna
- läsa högt
- skriva av
- memorera
- härma uttal
- lyssna och diktera

Referenslitteratur

- Bravo Granström, M. (2013). *I love svenska*. Isaberg Förlag.
- Morgan, K., Morgan, M., Johansson, L. & Ruud, E. (2016), *A systematic mapping of the effects of ICT on Learning Outcomes.*, Knowledge Center for Education, Oslo.
- Skolverket (2011). [Kursplan i svenska för kompletterande undervisning för svenska elever i utlandet](#)
- Säljö, R. (2015), *Lärande: En introduktion till perspektiv och metaforer*, 1. uppl, Gleerup, Malmö.

Fler lästips!

Digitala verktyg för språkutvecklande undervisning
Patricia Diaz (2019)

Digitala verktyg och läsning

Skolverket (2017) – Språk, läs- och skrivutveckling –
Grundskola åk F-9

Kolla gärna in på vår hemsida: www.svenskautomlands.org
eller bli medlem i vår Facebook-grupp:
www.facebook.com/groups/svenskasommodersmal